

УДК 639.1.07:111.623

ПІДСУМКИ РОКУ ЗУБРА 2009 В УКРАЇНІ

Іван Парнікоза

Київський еколого-культурний центр (м. Київ, Україна)

Адреса для зв'язку: І. Парнікоза; Київський еколого-культурний центр, вул. Райдужна, 31, кв. 48, м. Київ, 02218 Україна; e-mail: Parnikoza@gmail.com

Totals of the European Bison year 2009 in Ukraine. — Parnikoza I. — The Ukrainian Eco-NGO Coalition, Theriological School and Ministry for Environmental Protection proclaimed the year 2009 the Bison Year in Ukraine. The campaign allowed to evaluate the bison population and to publicize widely the minatory state of the species and the possible ways to save the Ukrainian population.

Key words: European bison, European Bison year 2009 in Ukraine.

Наразі в Україні спостерігається катастрофічний спад чисельності поголів'я зубра (*Bison bonasus* L.). У зв'язку з наслідками комерційного відстрілу, браконьєрства, а також відсутністю уваги до проблеми збереження зубра на території України зникла низка популяцій, чисельність інших значно скоротилася, у багатьох випадках — до критичного рівня (Борейко, Сесин, 2007; Parnikoza et al., 2008, 2009a, 2009b; Парнікоза та ін., 2009).

Зважаючи на розвиток ситуації коаліцією українських екологічних організацій: Київським еколого-культурним центром, Дружиною охорони природи м. Києва «Зелене майбутнє», молодіжним відділенням Національного екологічного центру України, Київською ландшафтною ініціативою разом з Теріологічною школою за підтримки Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 2009 р. оголошений в Україні «Роком Зубра». В рамках цього заходу реалізовано низку заходів, спрямованих на покращення стану охорони цього унікального виду, що є одним із символів охорони природи.

Зокрема, проведено незалежну оцінку сучасного стану популяцій українського зубра, розкрито факти завищення його чисельності в низці регіонів (Parnikoza et al., 2009b).

Започатковано справу створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) для зубрів. За нашим проханням Міністерство охорони навколишнього природного середовища України листом № 6829/28/10-08 від 28.05.2008, дало доручення своїм управлінням на місцях на створення нових та розширення існуючих об'єктів ПЗФ в місцях мешкання зубрів. Протягом 2009 р. контролювався стан виконання даного доручення, в результаті чого наразі ведеться боротьба з Управлінням охорони навколишнього природного середовища у Вінницькій області, яке не веде роботи з приводу створення на території Хмільницького лісгоспу об'єкту ПЗФ для охорони другого за величиною в Україні угруповання зубрів. За підтримки громадських організацій Держуправлінням охорони навколишнього природного середовища у Чернівецькій області реалізовано розширення зоологічного заказника місцевого значення «Зубровиця» до 11736 га (Shutak et al., 2009).

Обґрунтовано та проведено практичну роботу зі створення на території Державної резиденції «Залісся», яка є місцем напіввільного утримання зубрів, Національного природного парку. Підтримано зусилля Волинського обласного управління екології з розширення заказника «Зубр» у Цуманській Пущі. (На сьогодні розширення заказника скасоване за посередництвом прокуратури через негативне ставлення до охорони зубрів з боку Голови Держуправ-

ління лісового господарства у Волинській обл. Б. Колісника. Наразі Дружиною охорони природи м. Києва «Зелене майбутнє» та іншими організаціями проводиться компанія звернень до Голови Волинської ОДА щодо відновлення розширеного заказника «Зубр». Компанію звернень підтримали провідні фахівці з охорони зубра з Польщі, Росії та США).

Необхідно також згадати і ініціативу Харківського зоопарку та благодійного фонду «Народне Єднання» по створенню на території регіонального ландшафтного парку «Вільхова балка» розплідника зубрів (див. <http://www.wild-park.com.ua>).

В рамках кампанії «Рік Зубра в Україні» проведено налагоджування зв'язків з колегами з Франції, США, Польщі, Росії, Білорусі та Литви, щодо перспективи налагодження ввозу в Україну зубрів для обміну генофондом, а також підтримки зусиль українських громадських організацій та науковців на захист зубра. В рамках XV Теріологічної школи було також проведено Круглий стіл з обговоренням ситуації з зубром в Україні. Констатовано необхідність затвердження Державної програми з охорони зубра, зміцненої конкретними фінансовими джерелами. Одним з джерел для фінансування заходів з охорони зубра учасники обговорення назвали створення громадського фонду з охорони зубра. В той же час учасники виразили стурбованість тим, що за відсутності в найближчому майбутньому конкретних заходів з покращення становища зубра, цьому виду на території нашої країни загрожує вимирання.

Київським еколого-культурним центром виграно суд проти начальника Главку мисливства Держкомлігоспу України М. Шадури щодо звинувачення цього центру у наданні завідомо неправдивої інформації щодо винищення зубрів в Україні.

Київським еколого-культурним центром проведено через Верховну Раду України поправку до ст. 19. Закону України «Про Червону книгу України», що забороняє будь-яке господарське використання червонокнижних видів тварин і рослин. Таким чином, селекційний відстріл з іноземними мисливцями наразі є протизаконним.

В рамках компанії нами підготовлено низку наукових публікацій присвячених охороні зубра, проводиться дослідження потенційно придатних територій. Здійснено попереднє виділення таких територій на терені країни, а також окреслення транскордонних територій, придатних для створення великих популяцій зубра (Parnikoza, Kaluzhna, 2009a-d). Розпочато роботу з перевірки придатності виявлених місцевостей шляхом польових досліджень. Ведеться узагальнення відомостей щодо біотичних потреб зубра на основі загальноєвропейського досвіду. За результатами цих досліджень у Києво-Могилянській академії успішно захищено магістерську роботу К. Туголукової на тему «Система критеріїв для оцінки придатності природних територій для реінтродукції зубра».

Проведено низку еколого-просвітницьких заходів, створено ряд веб-сторінок, присвячених охороні зубра в Україні. Зокрема, на сайті Теріошколи, започатковано розділ «види-символи», на якій належне місце відведене зубру: <http://terioshkola.org.ua/ua/totems.htm>.

Проведено лекції та покази фільмів у Києво-Могилянській академії, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та інших установах. Популяризація теми охорони зубра проводилась під час науково-практичних наукових конференцій та на сторінках науково-популярних видань. Статті присвячені загальному становищу з зубром в Україні з'явилися також у мережі Інтернет (Гащак, 2008; Рыбников, 2008, Парнікоза, 2009). Новини пов'язані зі станом українських популяцій зубра регулярно з'являються на сайті «Український лісовод» (напр., <http://www.lesovod.org.ua/node/5283>). Видано низку спеціальних публікацій, присвячених сучасному стану популяцій українських зубрів (Смаголь, Шарапа, 2009; Khoyetsskyu, 2009; Shutak et al., 2009; Смаголь, Шарапа, 2010; Шарапа, 2010).

Одним з головних результатів кампанії є стрімке зростання відомостей про українського зубра в українському медіапросторі та за межами країни. Зокрема, значно зросло наповнення мережі Інтернет інформацією¹ щодо стану популяцій і проблем українських зубрів. Ще одним

¹ Напр., <http://ecoethics.ru/campaigns/zubry/> та <http://pryroda.in.ua/dop-kyiv/2009---rik-zubra-v-ukraini/>

результатом є формування у керівників мисливських господарств, на території яких мешкають зубри, уявлення про зубра, як тварину, за шкоду якій прийдеться відповідати.

Наступив вже 2010 р., проте робота з охорони зубра не має припинитися. Зокрема, увагу привертає ситуація з наданням Держкомлісгоспом неправдивої інформації щодо загальної чисельності зубра на території Чернівецької обл. За даними обліку, проведеного на території області у березні 2010 р., виявлено лише 28 особин зубра, що зазначено у відповідних актах. Така ситуація потребує негайного втручання громадськості.

За результатами проведених розвідок підготовлено інформацію про критичний стан зубра в Україні, яка має бути озвучена на найближчий конференції IUCN.

Література

- Борейко В. Е., Сесин В. А. Истребление зубров в Украине, Беларуси, Польше и России. Материалы независимого расследования. — Київ : Киевский эколого-культурный центр, 2007. — 80 с.
- Гацук С. П. Наступний рік — рік Бика. Нехай він стане роком порятунку зубра! // Чорнобильський центр (сайт). — 2008. — <http://www.chornobyl.net/ua/index.php?newsid=1228144839>.
- Парнікоза І., Борейко В. Е., Сесин В. А. Історія, сьогодення та перспективи збереження популяції *Bison bonasus* в Україні // Тези доповідей конференції молодих дослідників-зоологів-2009 (8–9 квітня 2009 р.). — Київ : Ін-т зоол., 2009. — С. 38–39. — (Зоологічний кур'єр. № 3, квітень 2009).
- Парнікоза І. Ю. Рік зубра на Україні 2009 // <http://h.ua/story/191889/>
- Рыбников С. Экология против астрологии: проигрыш «всухую»? // Украинская техническая газета. — 2008. — http://www.tehnicka.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1288&Itemid=75.
- Смаголь В. М., Шарана О. С. Динаміка та причини скорочення чисельності зубра на Волині // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво, декоративне садівництво. — Київ, 2009. — Том 135. — 109–115.
- Смаголь В. М., Шарана О. С. Динаміка чисельності зубра (*Bison bonasus* L.) в угіддях державного підприємства «Мисливське господарство Звірівське» // Збірник наукових праць Національного лісотехнічного університету. — 2010. — Вип. 19.8. — С. 73–80.
- Шарана О. Особливості формування та просторово-часової динаміки Лопатинської субпопуляції зубра (*Bison bonasus* L.) // Збірник наукових праць Національного лісотехнічного університету. — 2010. — Вип. 20.7. — С. 14–21.
- Khoyetskyi P. Stan populacji zubra (*Bison bonasus* L.) w zachodnim regionie Ukrainy // European Bison Conservation Newsletter. — Warszawa : Stowarzyszenie Milosnikow Zubrow, 2009. — Vol. 2. — P. 30–33.
- Parnikoza I., Boreiko V., Sesin V., Kaluzhna M. Past, present and prospects of conservation of *Bison bonasus* populations in Ukraine. // 80 lat restytucji zebra w Puszczy Białoweskiej: Streszczenia referatów VII Międzynarodowej Konferencji (Białowieża, 28–29 września 2009). — Białowieża, 2009b. — P. 42.
- Parnikoza I., Boreiko V., Sesin V. Dramatyczny spadek liczebności populacji zebra na Ukrainie: przyczyny i konsekwencje // Streszczenia referatów VI Międzynarodowej Konferencji naukowej Żubr w sieci «Natura 2000» (Cisna, 15–16.09.2008). — Cisna, 2008. — P. 44–46.
- Parnikoza I., Boreiko V., Sesin V., Kaluzhna M. History, current state and perspectives of conservation of European bison in Ukraine // European Bison Conservation Newsletter. — Warszawa: Stowarzyszenie Milosnikow Zubrow, 2009 a. — Vol. 2. — P. 5–16.
- Parnikoza I., Kaluzhna M. GIS-search of woodlands suitable for creating of free-living *Bison bonasus* L. populations in Ukraine // Тези доповідей конференції молодих дослідників-зоологів-2009 (8–9 квітня 2009). — Київ : Ін-т зоол., 2009 а. — С. 39–40. — (Зоологічний кур'єр. № 3, квітень 2009).
- Parnikoza I., Kaluzhna M. Primary assessment of habitat quality of Ukrainian forests for setting up wild populations of *Bison bonasus* L. // Молодь та поступ біології : Збірник тез V Міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів (12–15 травня 2009 р., м. Львів). — Львів, 2009 b. — Том 1. — С. 164–165.
- Parnikoza I., Kaluzhna M. Primary search of woodlands suitable for free-ranging *Bison bonasus* populations in Ukraine // 80 lat restytucji zebra w Puszczy Białoweskiej: Streszczenia referatów VII Międzynarodowej Konferencji (Białowieża, 28–29 września 2009). — Białowieża, 2009 c. — P. 43–44.
- Parnikoza I., Kaluzhna M. Primary search of woodlands suitable for free-ranging *Bison bonasus* populations in Ukraine // European Bison Conservation Newsletter. — Warszawa : Stowarzyszenie Milosnikow Zubrow, 2009 d. — V. 2. — P. 47–53.
- Shutak H., Solodkii V. Tanas A. The research of *Bison bonasus* L. population in Chernivtsi region // Streszczenia referatów VII Międzynarodowej Konferencji 80 lat restytucji zebra w Puszczy Białoweskiej: (Białowieża, 28–29 września 2009). — Białowieża, 2009. — P. 52–53.